

Katri Ojala

13.8.2018

Dnro 087/62/2018

Sosiaali- ja terveysministeriö
kirjaamo@stm.fi

Lausuntopyyntönnö 29.6.2018/Dnro STM024:00/2017

HE asumisperusteisesta sosiaaliturvasta rajat ylittävissä tilanteissa ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Akava ry lausuu kunnioittavasti seuraavaa

Lausunnon pääkohdat

- Akava pitää esityksen lähtökohtia kannatettavina. Lainsäädännöllinen viitekehys Suomessa asumiselle ja täällä työskentelemiselle sekä näihin liittyvälle sosiaaliturvalle on varsin monitasoinen ja hankalasti hahmotettava. Lainsäädäntökehikon selkiyttäminen on toivottavaa. Akava kannattaa myös lähtökohtaa sosiaaliturvan kytkemisestä toisaalta asumiseen ja toisaalta työn tekemiseen.
- Akava katsoo tarkoituksenmukaiseksi luopua Suomeen tulevien työntekijöiden osalta vaatimuksesta vähintään neljä kuukautta kestävästä työskentelystä ja työn tuntimääräseurannasta ja tarkastella vain riittävää palkkaa. Samalla on kuitenkin seurattava, johtaako uusi käytäntö lisääntyneisiin väärinkäytösyriityksiin ja ryhdyttävä tarvittaessa toimenpiteisiin niiden estämiseksi.
- Akava toteaa, että lähtökohtana sosiaalietuuksia myönnettäessä tulisi olla työskentelyvaltion sitoutuminen sillä tavoin, että etuuksien rahoitusperustaa ei rapauteta. Tästä syystä on tärkeää, että sairausvakuutuksen piiriin kuuluvien määrän lisääntyessä myös sairausvakuutusmaksut maksetaan kattavasti Suomeen.
- Akava ei kannata esitettyä muutosta, jonka mukaan lähetetyt työntekijät, tutkijat ja opiskelijat sekä lähetys- ja kehitystyöntekijät rinnastettaisiin ulkomailla oleskellessaan Suomessa asuvaan henkilöön enintään viiden vuoden ajan nykyisen 10 vuoden sijasta. Akava painottaa, että Suomen asumisperusteisen sosiaaliturvan piiriin kuulumisen ulkomaan työskentelyn aikana helpottaa kotimaahan palaamista ja toimii myös yhtenä keinona torjua pysyvää aivovuotoa ulkomaille.
- Akava pitää tärkeänä, että sosiaaliturvaan kuulumisesta annettavan päätöksen poistuessa henkilöiden riittävästä ja ajantasaisesta tiedonsaannista huolehditaan paitsi sähköisesti myös tarvittaessa viran puolesta henkilökohtaisesti, mikäli sosiaaliturvaetuuksiin liittyvät oikeudet päättyvät ulkomaille muuton vuoksi.

Taustaa ja yleistä

Esityksen tavoitteena on muuttaa Suomen sosiaaliturvan piiriin kuulumisen arviointia siten, että Suomeen työhön tulijoiden osalta arvioitaisiin ensisijaisesti työskentelyperustetta ja niiden osalta, jotka eivät tule työhön, arvioitaisiin vakinaista asumista. Ehdotuksessa esitetään myös muutoksia määritelmiin siitä, milloin Suomesta ulkomaille muuttavaa henkilöä pidettäisiin edelleen Suomessa asuvana henkilönä, jonka oikeus asumisperusteisiin etuuksiin voisi jatkua ulkomailta oleskelusta huolimatta. Suomeen tulijoiden osalta esitys merkitsee lievennystä ja Suomesta ulkomaille muuttavien osalta tiukennusta nykyisin mukaisiin määritelmiin verrattuna. Ehdotukseen sisältyy lisäksi Kansaneläkelaitoksen hallinnollisia menettelyjä koskeva muutos.

Akava pitää esityksen lähtökohtia kannatettavina. Lainsäädännöllinen viitekehys Suomessa asumiselle ja täällä työskentelemiselle sekä näihin liittyvälle sosiaaliturvalle, on varsin monitasoinen ja hankalasti hahmotettava. Tavoitetta lainsäädäntökehikon selkiyttämistä siten, että se on yksittäisen henkilön näkökulmasta helpommin ymmärrettävissä ja ennakoitavissa, on pidettävä tärkeänä. Kannatettavina voidaan pitää myös esityksen tavoitteita kansallisen lainsäädännön ja EU-lainsäädännön yhteneväisyyden varmistamisesta, työntekijöiden liikkuvuuden esteiden poistamisesta, työntekijöiden yhdenvertaisesta kohtelusta ja hallinnollisen prosessin yksinkertaistamisesta.

Työskentelyä koskevat edellytykset

Neljän kuukauden sääntö

Etuuslainsäädännön soveltamista Suomessa työskentelyn perusteella ehdotetaan esityksessä muutettavaksi siten, että laista poistetaan vaatimus vähintään neljä kuukautta kestävästä työskentelystä. Mikäli neljän kuukauden sääntö poistettaisiin ehdotetulla tavalla, tulisivat lyhytaikaisesti Suomeen tulevat työntekijät sairausvakuutetuiksi ja maksaisivat myös sairausvakuutusmaksut Suomeen. EU:sta tuleville työntekijöille neljän kuukauden vähimmäisvaatimuksen poistaminen tarkoittaisi oikeutta lapsilisään työskentelyn ajalta myös muussa EU-lainsäädäntöä soveltavassa maassa asuvista lapsista. Kolmansista maista tulevilla työntekijöillä lapsilisän saamisen edellytyksenä on se, että lapsi tulee työntekijän mukana Suomeen. Suomeen tutkintoa suorittamaan tulevat päätoimiset opiskelijat voisivat ehdotuksen mukaan olla oikeutettuja EU-asetuksen 883/2004 soveltamisalassa oleviin asumisperusteisiin etuuksiin, jos heidän katsottaisiin asuvan Suomessa vakinaisesti. Muutoksesta johtuen esityksessä arvioidaan sairauspäivärahamenon kasvavan 0,8 miljoonaa,

sairaanhoitokorvausten 0,6 miljoonaa ja lapsilisämenon 0,6 miljoonaa euroa.

Akava toteaa, että lähtökohtana sosiaalietuuksia myönnettäessä tulisi olla työskentelyvaltion sitoutuminen sillä tavoin, että etuuksien rahoitusperustaa ei rapauteta. Tästä syystä on tärkeää, että sairausvakuutuksen piiriin kuuluvien määrän lisääntyessä myös sairausvakuutusmaksut maksetaan Suomeen.

Työssäoloehdon muuttaminen euromääräiseksi

Esityksen mukaan työskentelyn määritelmässä ei enää käytettäisi työttömyysturvan työssäoloehto viikkotyöajan ja palkan osalta kartuttavaan työskentelyyn. Työskentelyn perusteella sovellettaisiin EU-asetuksen 883/2004 soveltamisalassa olevaa etuuslainsäädäntöä, kun kuukausiansio on vähintään peruspäivärahan määrä kuukausiansioksi muunnettuna. Akava katsoo, että hallinnon keventämiseksi on tarkoituksenmukaista luopua työn tuntimääräseurannasta ja tarkastella vain riittävää palkkaa. Samalla on kuitenkin seurattava, johtaako uusi käytäntö ja neljän kuukauden säännön poistuminen lisääntyneisiin väärinkäytösyriyksiin ja ryhdyttävä tarvittaessa toimenpiteisiin niiden estämiseksi.

Yli kuusi kuukautta työskennelleiden jälkisuoja

Ehdotukseen sisältyy säännös yli kuuden kuukauden ajan työskennelleiden työntekijöiden jälkisuojasta niissä tilanteissa, kun työskentely tilapäisesti vähenee, keskeytyy tai päättyy. Akava katsoo, että jälkisuojasäännös selkiyttää työntekijän turvaa erilaisissa työskentelyn katkoksiin liittyvissä tilanteissa ja vähentää myös hallinnollista työtä.

Oleskelulupavaatimuksen yksinkertaistaminen

Oleskelulupavaatimusta koskevasta säännöksestä ehdotetaan poistettavaksi vaatimus vähintään yhden vuoden ajan voimassa olevasta oleskeluluvasta. Akava kannattaa esitystä nykytilaa selkiyttävänä ja yhdenvertaisuutta lisäävänä muutoksena.

Asumista koskevat edellytykset

Asumisen määrittely

Voimassa olevaa lakia ehdotetaan esityksessä muutettavaksi siten, että siitä ilmenee EU-lainsäädäntöä soveltavasta maasta tulevan henkilön Suomessa asumisen arvioinnin perustuvan ensi sijassa EU-asetuksiin 883/2004 ja 987/2009. Muusta kuin EU-lainsäädäntöä soveltavasta maasta Suomeen muuna kuin työntekijänä tulevan henkilön Suomessa asumisen vakinaisuutta arvioitaisiin kotikuntalain (201/1994) 4 §:ssä

mainittujen seikkojen perusteella. Ulkomailta opiskelutarkoituksessa Suomeen tulevaa voitaisiin ehdotuksen mukaan pitää Suomessa asuvana EU-asetuksen 883/2004 soveltamisalassa olevaa etuuslainsäädäntöä sovellettaessa, mikäli hän täyttää vakinaista asumista koskevan edellytyksen. Akava pitää asumisen määritelmän muuttamista esitetyllä tavalla aiheellisena ja katsoo sen selkiyttävän nykyistä lainsäädäntöä.

Tilapäisen ulkomailla oleskelun raja

Tilapäisen ulkomailla oleskelun aikarajaa ehdotetaan laskettavaksi yhdestä vuodesta kuuteen kuukauteen. Muutosta on esityksessä perusteltu sillä, että voimassa olevan lainsäädännön mukainen asumisperusteisten etuuksien maksamisen jatkuminen jopa vuoden ajan kestävän ulkomailla oleskelun ajalta on kansainvälisessä vertailussa poikkeuksellisen pitkä aika. Akava toteaa, että kansainvälisyyden jatkuvasti lisääntyessä myös lyhyehköt oleskelut ulkomailla lisääntyvät. Tilapäisen ulkomailla oleskelun aikarajan lyhentäminen saattaa johtaa yksittäisissä tapauksissa yllättäviin tai epätoivottaviin tilanteisiin.

Lähetetyn työntekijän ulkomailla oleskelun raja

Ehdotuksen mukaan lähetetyt työntekijät, tutkijat ja opiskelijat sekä lähetys- ja kehitystyöntekijät rinnastettaisiin ulkomailla oleskellessaan Suomessa asuvaan henkilöön enintään viiden vuoden ajan nykyisen 10 vuoden sijasta. Muutosta on perusteltu esityksessä sillä, että nykyinen 10 vuoden enimmäisaika on kansainvälisessä vertailussa erittäin pitkä. Akava ei kannata esitettyä muutosta ja painottaa, että Suomen asumisperusteisen sosiaaliturvan piiriin kuuluminen ulkomaan työskentelyn aikana helpottaa kotimaahan palaamista työskentelyn päätyttyä. Pitkä enimmäisaika voidaan nähdä yhtenä keinona torjua pysyvää aivovuotoa Suomesta ulkomaille. Esitetyt muutoksesta syntyvät kustannussäästöt ovat myös hyvin pienet (0,4 milj.).

Ulkomailla työskentelevän työntekijän perheenjäsenen ulkomailla tapahtuva työskentely

Voimassa olevaan lainsäädäntöön nähden ehdotetaan poistettavaksi maininta perheenjäsenen ulkomailla tapahtuvan työskentelyn vaikutuksesta perheenjäsenen asemaan. Akava kannattaa muutosta ja pitää tärkeänä, etteivät sosiaaliturvaa koskevat säännökset estä ulkomailla mukana olevan puolison työskentelyä ja siten heikennä tämän työmarkkina-asemaa.

Hallinnolliset menettelyt

Sosiaaliturvaan kuulumisesta ei ehdotuksen mukaan annettaisi enää erillistä valituskelpoista päätöstä, vaan ratkaisu sisältyisi etuutta

koskevaan valituskelpoiseen päätökseen. Ennakollisesta tiedon tarpeesta asumisperusteista sosiaaliturvaa koskien huolehdittaisiin hallintopäätöksen sijaan muilla tiedottamistavoilla, kuten sähköisen asiointipalvelun ja muun henkilökohtaisen tiedottamisen kautta. Akava pitää ehdotettua muutosta prosessuaalisesti järkevänä ja kustannuksia säästävänä. Lisäksi muutos parantaa mahdollisuutta saada ajankohtaista sosiaaliturvaan liittyvää tietoa. Saatavilla olevan informaation riittävydestä tulee kuitenkin huolehtia erityisesti yksilötasolla. Akava korostaa, että mikäli ulkomaille muutosta aiheutuisi sosiaaliturvaetuuksiin liittyvien oikeuksien sekä sairausvakuutuksen päättymisen, tulee henkilölle tiedottaa tilanteesta henkilökohtaisesti, ettei tälle synny odottamattomia seurauksia.

Akava ry

Sture Fjäder
puheenjohtaja

Pekka Piispanen
johtaja